

Eindhoven

Compact en fijn wonen in de stad van morgen

Steden staan voor een grote verdichtingsopgave. In de verdichting lijkt compact wonen het tovermiddel. Maar biedt dit wel de oplossing? De leefbaarheid dient voorop te staan. Welke nieuwe woonbehoeften ontstaan bij compact wonen? Kan eigenaarschap bijdragen aan welzijn, verantwoordelijkheid nemen over de aarde en sociale interactie in een vitale stad? Dit ontwerpend onderzoek is een zoektocht naar spelregels voor de compacte stad van morgen, binnen de context van Living LAB 040, proeftuin in Eindhoven.

Betrokkenen:
Living LAB 040 BV -
Monique Donker, Jos
Lichtenberg
KAW / Studio M10 -
Jackel Henstra, Vera van
Wijk, Douwe Boonstra
Teun Verberne
Consultancy -
Teun Verberne
Gemeente Eindhoven -
Mariska Louman

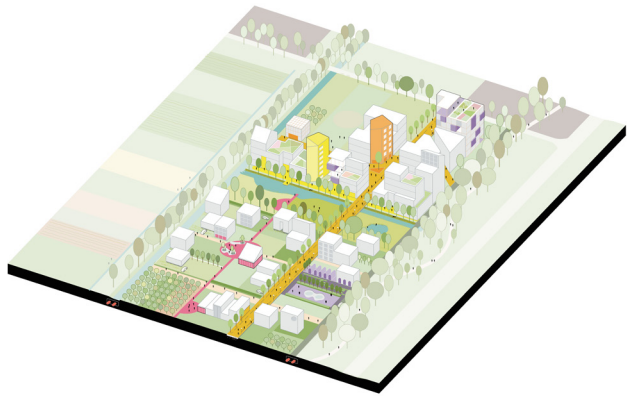

Analyse

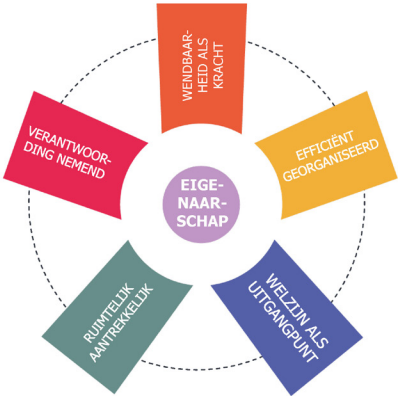
“Gemeenten realiseren zich dat bewoners waarde en kwaliteit aan diensten en hun leefomgeving toevoegen.”

www.vng.nl

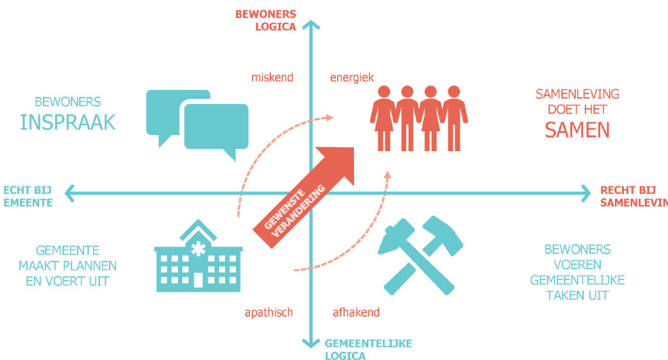
Impressie Living LAB 040
Living LAB 040 met De Buurtkamer en de Stadskamer (bovenzijde).

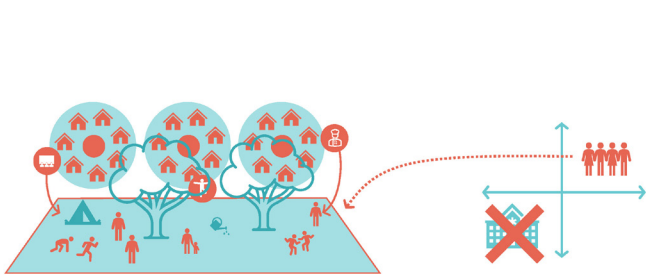
Innovatiepijlers Living LAB 040
Bouwen aan de vijf innovatiepijlers vanuit eigenaarschap.

De samenleving doet het samen
De veranderende relatie tussen overheid en bewoners.

Verbondenheid van bewoners met de plek
Voorbij de transitie: een wederkerige buurt door bewoners.

Achtergrond & vertrekpunt

Compact wonen gaat verder dan het simpelweg verkleinen van het woonoppervlak. Woonfuncties worden naar buiten geduwd, waardoor de grenzen tussen privé, collectief en openbaar, vervagen. De buitenruimte, publieke en collectieve voorzieningen krijgen hierdoor een nieuwe betekenis. Het verdichten heeft ook impact op de bestaande structuur en het woongenot van huidige inwoners. We willen niet inleveren op kwaliteit, maar juist versterken voor een duurzaam leefgebied. De innovatiepijlers van het Living LAB 040 vormen daarbij ons kompas. Om innovatie aan te jagen zijn deze uitgewerkt in inspiratiekaarten.

Verder is, om de complexiteit te doorgronden, in het onderzoek onderscheid gemaakt tussen harde factoren (de hardware van de stad) en de zachte factoren (sociale inclusie) en gekeken naar mogelijkheden om eigenaarschap te activeren.

Inzichten

De overgang tussen privé en openbare ruimte is een harde scheiding in eigendomsverhoudingen. Ontmoeten is toevallig en op zijn minst vrijblijvend. Op die manier blijft het moeilijk om een duurzame relatie te creëren via activiteiten (onderzoek 'Yoga, bingo en gebed'). Bij compact wonen

is het huis een thuishonk waarin mensen zich kunnen terugtrekken. Dat maakt de openbare ruimte als ontmoetingsplek steeds belangrijker. Bewoners spelen steeds vaker een actieve rol in de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte, waar de gemeente eigenaar is. Wat als we de rol van de gemeente er tussenuit halen? Kunnen bewoners dan eigenaarschap ontwikkelen? Kunnen we daarmee een nieuwe verhouding tussen overheid en bewoner activeren? Stimuleert het zorgdragen voor de openbare ruimte ontmoetingen? En kan dit samenspel uiteindelijk resulteren in waardevol zijn voor elkaar?

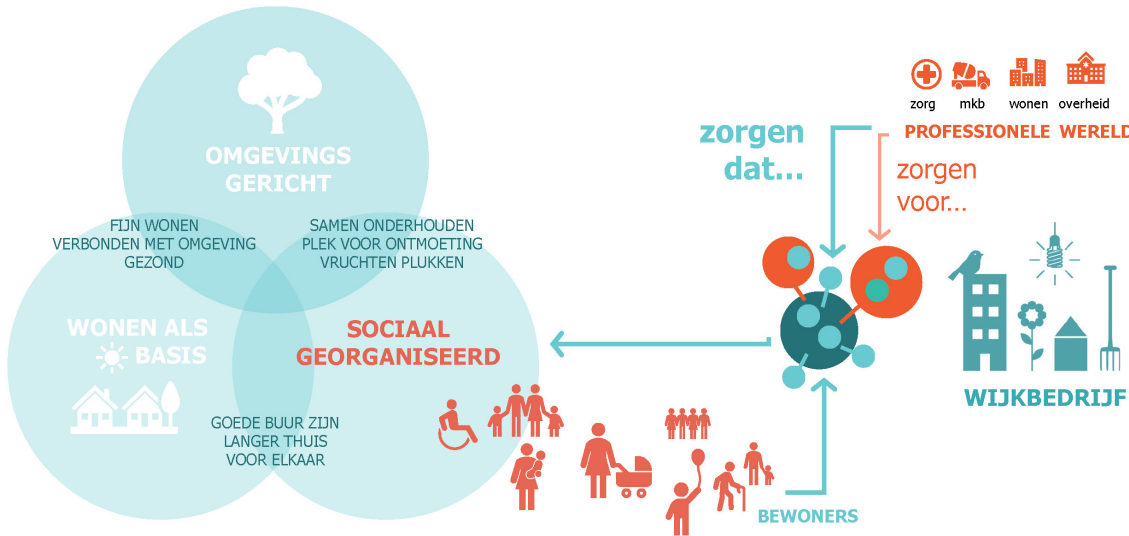
Visie

Interpretatie opgave

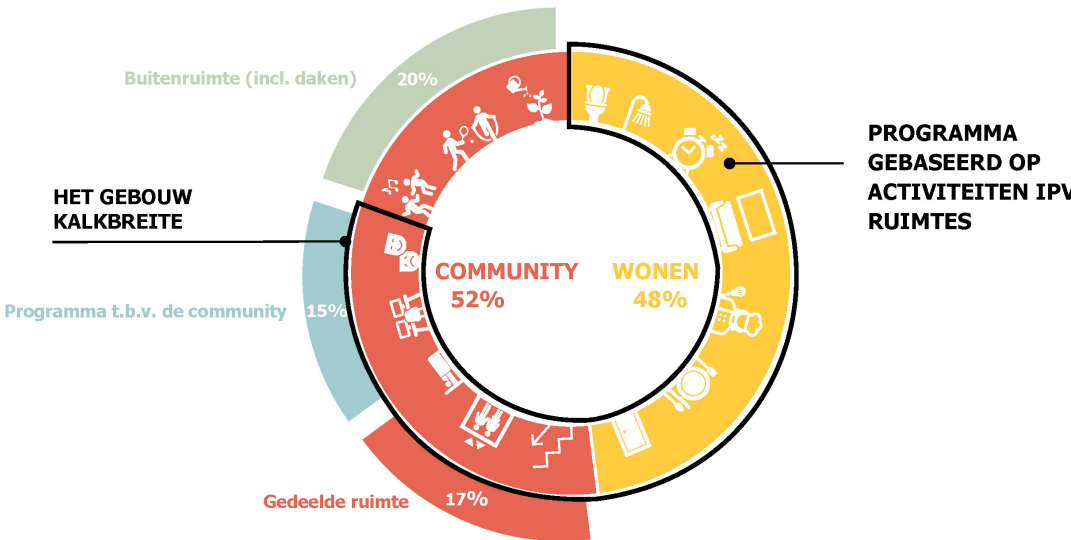
De sociale waarde van de buurt blijft vaak onbenut, terwijl hierin kansen liggen. Denk aan het verminderen van eenzaamheid en de mogelijkheid voor ouderen langer thuis te wonen. Deze waarde kan worden geactiveerd door de buurt te ontwerpen als wederkerig ecosysteem met wonen als basis. De directe woonomgeving kan de voedingsbodem zijn om elkaar (vaker) te zien, beter te leren kennen en er voor elkaar te zijn. De kracht achter dit ecosysteem is een georganiseerde buurt waarin vrijblijvend ontmoeten plaatsmaakt voor vanzelfsprekend ontmoeten.

Aanvliegroute

Om te verkennen hoe je kan inzetten op eigenaarschap is een kleine bibliotheek met collectieve projecten aangelegd met projecten die zijn geïnitieerd door bewoners. Het complex Kalkbreite in Zürich is een succesvol voorbeeld van een georganiseerd collectief van tweehonderdvijftig bewoners in één gebouw als buurt met veel voorzieningen. Het DNA van dit project is onderzocht: wat gebeurt er als je de muren van dit woongebouw weghaalt en van het gebouw weer een buurt maakt?

Zorgen voor... wordt zorgen dat...
Ontwerpen aan een buurtecosysteem waarin wonen de basis is, gericht op de gedeelde omgeving en sociaal georganiseerd. Bewoners dragen zorg voor de gezamenlijke ruimte vanuit samenwerking met de professionele wereld. De organisatie kan een doorontwikkeling zijn van bewezen entiteiten als bijvoorbeeld het Wijkbedrijf.

Analyse van het programma van Kalkbreite
Het programma is gebaseerd op activiteiten in plaats van ruimtes. Opvallend is dan 48% van de ruimte bestemd is als (privé) wonen, de overige 52% is voor het collectief.

Uitwerking

Kalkbreite kent een duidelijke ruimtelijke opbouw die voortkomt uit de sociale opbouw. Wat opvalt, is dat maximaal tien woningen tezamen een cluster vormen. Het sociologisch vetrekpunt is dat groepen van deze omvang een sterke sociale structuur kennen. Bewoners zijn betrokken, helpen elkaar en spreken elkaar aan. Al deze clusters hebben een gedeelde ruimte die varieert van verkeersruimte tot en met gezamenlijk keukens en zogenaamde 'woonjokers', ruimte als tijdelijk verlengstuk van de woning.

In het onderzoek is het cluster vertaald in diverse ruimtelijke bouwstenen voor het buurtecosysteem. De bouwstenen maken het mogelijk dat de sociale structuur ruimtelijk vertaald en ondersteund wordt. Samen vormen ze een netwerk van sociale, gedeelde ruimten. Zo'n netwerk vertrekt vanuit één cluster, maar zorgt ook voor

verbinding tussen twee clusters die bijvoorbeeld een gezamenlijke entree delen. Dit reikt zo ver dat bewoners zorgdragen voor eigen gedeelde ruimte, maar van hieruit ook deelnemen aan (de inrichting van) de openbare ruimte. Deze in elkaar grijpende sociale ruimten vormen een nieuw weefsel en de basis van het buurtecosysteem.

Dit weefsel werkt als een mozaïek van eigenaarschap die een rijke diversiteit aan sociale verbindingen genereert. Hierin is het cluster voor de bewoner zijn thuishonk. Door de wijze waarop sociale ruimten aan een cluster verbonden zijn, ontstaan ook georganiseerde clusters. Zorgdragen voor de ruimte en zorgdragen voor elkaar vallen op een vanzelfsprekende manier samen. Toch biedt dit geen garanties voor eigenaarschap. De ruimtelijke opbouw en organisatie zijn ondersteunend aan de onderlinge sociale contacten.

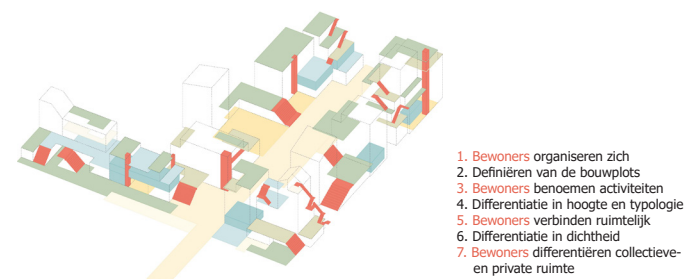
Analyse van gelaagdheid van Kalkbreite

Bewoners, woningen en clusters

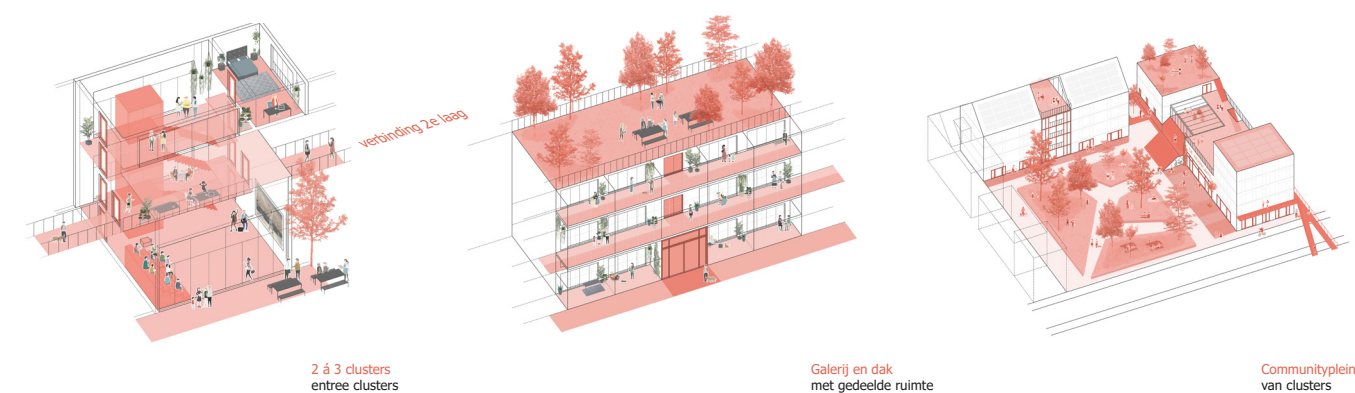
Mozaïek van eigenaarschap

Eigenaarschap in alle lagen van bouwsteen tot een stadskamer

Ontwerpen aan eigenaarschap

Schakelen van bouwstenen tot een stadskamer van Living LAB 040

What's next?

“Wat in het klein lukt en energie geeft groeit vanzelf. Wat groots wordt opgezet en niet van de grond komt, eindigt in niets.”

Marcel Tankink, initiatiefnemer Wijkbedrijf

Stadskamer Living LAB Ruimtelijke doorontwikkeling van de Stadskamer aan de hand van een mozaïek van eigenaarschap als een nieuw stedelijk weefsel.

Volgende stappen en aanbevelingen

Dit onderzoek pleit voor een nieuwe aanpak: van bewonersparticipatie naar het ontwerpen van een waarde gedreven buurtecosysteem. Een verschuiving van vertrekpunt vanuit het individu naar het organiseren van collectief belang. De ontwikkelde set van spelregels om het eigenaarschap te faciliteren en de innovatiepijlers, die eigenaarschap activeren en mogelijk maken, worden binnen het Living LAB 040 in de praktijk getoetst, om ze vervolgens te kunnen projecteren op de stad. Daarbij betrekken we de bewoners van het Living LAB 040, de buurt en omwonenden en gaan we de value case voor de buurt verder ontwikkelen .

Ontwikkeling van buurtecosystemen vraagt vroegtijdige betrokkenheid bewoners in het ontwikkel- en ontwerpproces. Zo ontstaat eigenaarschap en ruimte om voor elkaar van betekenis te kunnen zijn. Dit zijn we nu niet gewend bij wijkontwikkeling, nieuwbouw en renovatieopgaven. Door als gemeenten, corporaties en ontwikkelaars deze stap te zetten, plaatsen ze zich in een nieuwe rol om bij te dragen aan de ontwikkeling van vitale steden. Ga verder dan alleen het ontwerpen aan de plek voor ontmoeting. Faciliteer en activeer en biedt bewoners handreikingen om te bouwen aan value case.

meer informatie:
www.livinglab040.com